

PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

Univ. prof. Dr. VILÉM CHMELÁŘ

ÚLOHA PSYCHOLOGIE V PŘESTAVBĚ NAŠÍ ŠKOLY*

Po usnesení XI. sjezdu KSČ a po dubnovém usnesení pléna ÚV KSČ, jež zdůraznila nutnost přestavby našeho školství, vzrostly úkoly psychologie, zejména pedagogické psychologie, z toho důvodu, že tato pronikavá kvalitativní přestavba našeho školství nemůže se opírat jen o pouhé dosavadní zkušenosti, byť velmi cenné, ale především musí využít při přestavbě na všech stupních škol znalosti pedagogických zákonitostí výchovného a vyučovacího procesu, zjištěných vědeckým výzkumem.

Aby toho cíle bylo dosaženo, je třeba, aby zejména pedagogické vědy, psychologie a biologické vědy co nejdříve vypracovaly vědecké základy této epochální přestavby naší školy, která má podle usnesení ÚV KSČ v dubnu 1959 vychovávat „člověka vysoce vzdělaného, ovládajícího poznatky současné vědy a techniky, připraveného ke kvalifikované produktivní práci, tělesně zdatného, člověka kolektivního, nalézajícího radostné uspokojení v práci pro celek, prodchnutého ideami socialistického vlastnictví a internacionalismu — uvědomělého budovatele a obránce komunistické společnosti. Vychovat jej znamená překonat vlivy buržoasní ideologie a celou řadu přežitků, které ve vědomí, v jednání a chování lidí zanechala stará společnost, a zajistit plné působení komunistických idejí.“

„Především je nutno překonat nesprávné názory na vzdělání, vyvěrající z podceňování tělesné práce. Je nutné, aby v budoucnosti měl každý náš pracující člověk vzdělání úměrné potřebám naší společnosti. Proto nesmíme vycházet jen ze současného stavu a potřeb, nýbrž musíme zaměřovat své úsilí do budoucnosti se zřetelem k bouřlivému rozvoji techniky a kultury“, praví se dále v usnesení.

Z takto vytyčeného nového výchovného cíle vyplývají nové požadavky na pojetí vzdělání, na obsah vyučování a na metody práce učitelovy a všech těch, kteří spolupůsobí při výchově dětí, mládeže i dospělých.

Realisací tohoto usnesení se uvádí v život u nás po prvé všestranná výchova všech dětí a veškeré mládeže v souhlasu s hospodářskými, výrobními a kulturními, individuálními a společenskými potřebami. Tím, že se spojuje pracovní příprava s vysokou úrovní všeobecného a polytechnického vzdělání, uskutečňuje se v praxi leninské učení o výchově mladých pokolení. Provedení marxisticko-leninské zásady organického sepětí vyučování s výrobní prací ovšem vyžaduje podstatnou kvalitativní změnu celé učebně výchovné práce na všech typech škol. V souvislosti s tím nabývá velkého významu správné vyřešení rozsahu a obsahu všeobecného, polytechnického a odborného vzdělání tak, aby byl umožněn jak harmonicky všestranný rozvoj osobnosti každého jedince v duchu komunistického výchovného cíle, tak jeho připravenost pro praktický život v komunistické společnosti bez přetěžování žáků. Je jasné, že správné řešení tohoto velmi složitého problému musí náležitě respektovat také psychologické zřetele.

Zaměření školy k životu a k práci změní povahu všeobecného i polytechnického vzdělání. Jestliže se dosud ve škole kladl hlavní důraz na osvojení teoretických znalostí, nabývá při přestavbě naší školy zásadní důležitosti také úkol naučit žáka, aby byl připraven pevně osvojených vědomostí také použít v praktické činnosti. Při výběru učiva

* Referát byl přednesen na II. pracovní psychologické konferenci v Praze 28. X. 1959.

musíme přihlídnout na všech typech škol rovněž k funkci, kterou toto učivo plní, k věkovým a individuálním zvláštnostem dětí a mládeže, náležitě také respektovat ostatní aspekty.

Srovnáme-li pracovní náplň dnešní školy s postupně realizovanou náplní nové budoucí školy, vidíme, že tu dochází k revoluční kvalitativní přeměně cíle, obsahu a metod ve všech složkách výchovy na všech stupních a typech škol. Podobně je tomu ve všech jiných výchovných institucích. Tento nový cíl se musí odrazit ve veškeré činnosti všech pedagogů, kteří jej budou realizovat v určitých konkrétních podmínkách.

Přáli bychom si, aby pedagogové při realizování tohoto cíle vedle pedagogického mistrovství a bohatých zkušeností v plné míře využívali v celém výchovném a vyučovacím procesu vědeckých psychologických poznatků.

Nezbytnou podmínkou úspěšného řešení všech otázek týkajících se přestavby socialistické školy je plánovitá aktivní účast vědy. Proto bylo do státního plánu výzkumu navrženo komplexní téma „Škola a výchova v etapě dovršení socialismu a přechodu ke komunismu“. Na řešení tohoto složitého úkolu se podílejí všechny naše university, pracovníci bývalých vysokých škol pedagogických a výzkumné ústavy. Je to celkem 27 pracovišť a asi 70 pracovníků.

Celková problematika vědeckého výzkumného úkolu „Škola a výchova v etapě dovršení socialismu a přechodu ke komunismu“ byla rozdělena do pěti okruhů, z nichž třetí se zabývá základními psychologickými a gnoseologickými problémy spojení výchovy a vyučování s obecně prospěšnou prací zřetva. *)

Některé úkoly související s psychologickými problémy přestavby naší školy zařazuje do státního plánu výzkumu biologicko-lékařská sekce ČSAV, v rámci dlouhodobého stěžejního úkolu „Zdravý vývoj nové generace“.

Jsou to tyto dílčí úkoly:

1. Výzkum tělesného a duševního vývoje dětí a mládeže (i v souvislosti s přestavbou školy).

2. Výzkum vývoje nervové činnosti dětí.

Nově zařadí biologicko-lékařská sekce do státního plánu mezi dílčí úkoly na podnět akademika Teyschla „Výzkum delikventní mládeže“ a j. I na vypracování tohoto úkolu budou se podílet psychologové a jiní odborníci, kteří se tímto problémem zabývají.

Kromě účasti na řešení úkolů uvedených ve státním plánu výzkumu zařadily katedry psychologie na filosoficko-historické fakultě v Praze a na bývalé Vysoké škole pedagogické v Praze a katedra psychologie a pedagogiky na filosofické fakultě v Brně do plánů vědecko-výzkumných psychologických prací do roku 1960 dalších 21 úkolů, z nichž u 13 možno očekávat, že jejich výsledky přispějí také pedagogické praxi. Na Slovensku se nyní rozvíjí pedagogická psychologie na několika pracovištích. **)

Nejdůležitější z nich jsou: Katedra psychologie a Psychologický ústav filosofické fakulty university Komenského, oddělení psychologie ve Státním pedagogickém ústavě, Psychologická výchovná klinika při ÚNV v Bratislavě. Kromě toho jsou ještě jiná pracoviště, na nichž pracují jednotliví psychologové se zaměřením na pedagogickou psychologii.

Katedra psychologie a Psychologický ústav FFUK se zaměřuje zejména na řešení otázek psychologie učení jak teoreticky, tak i v aplikaci na širokou problematiku pracovního procesu. Konkrétně řeší tyto otázky:

1. Problém paměti.

2. Střídání tělesné a duševní práce vzhledem k výkonnosti žáků.

3. Psychologické problémy neúspěšnosti žáků.

*) Viz Pedagogika, 2/1959, str. 154—5.

**) Podle zprávy slovenských psychologů.

4. Vzájemné vztahy mezi manuální činností a poznávacími schopnostmi žáků.

5. Adaptace na povolání u pracujícího dorostu. Postoje k práci a k povolání u mládeže a dospělých. Analýza psychologických požadavků v povoláních.

Oddělení psychologie ŠPÚ se zaměřuje na aktuální psychologické otázky školské výchovy a vyučování. Pracuje na těchto problémech:

1. Osvojování pravopisných návyků.
2. Vztah žáka k učiteli.
3. Vytváření osobnosti žáka v procesu spojení vyučování s výrobní prací.
4. Problémy poznání, zejména myšlení u dítěte.

Psychologická výchovná klinika se zaměřuje na problém neúspěšnosti a podmínek správné adaptace dětí na požadavky prostředí.

Zkoumá tyto otázky:

1. Konfliktové situace v poměru učitele k žákovi.
2. Problémy delikventnosti v městském prostředí.
3. Výchovné poradnictví.

Kromě toho jiná pracoviště na Slovensku se zabývají problémy osvěty dospělých, zejména otázkami vzdělávacích zájmů obyvatelstva a psychologickými otázkami výchovy v mateřských školách.

Výše uvedené úkoly českých a slovenských psychologických pracovišť nevyčerpávají celou základní psychologickou problematiku týkající se přestavby školy.

Důležitým úkolem, který je nutno co nejdříve rozpracovávat, je teorie psychologického vývoje člověka. Nutno konstatovat, že víme dosud poměrně málo o optimálních podmínkách duševního a tělesného vývoje našich dětí a naší mládeže. Neznáme dostatečně v celém rozsahu zákonitosti duševního vývoje a také meze maximálních a optimálních duševních výkonů a psychologické podmínky úspěšné lidské pracovní činnosti.

Proto je nesnadné vědecky bezpečně vytyčit pro celý výchovný a vyučovací proces podrobné zásady a pravidla. Abychom mohli tato pravidla vědecky stanovit, je nutno nejdříve vědeckými metodami zjistit normální optimální duševní výkony dětí a mládeže ve všech činnostech. Takové normy až na nepatrné výjimky dosud nemáme. Proto se vyskytuje tolik různých názorů v teorii a praxi o tom, jak vychovávat a čemu učit.

Neznáme také účín různých faktorů zejména společenských, působících pozitivně nebo negativně na duševní výkony a vývoj jedince ve škole, v rodině a jinde.

Také jejich účín musí být zkoumán vědeckými metodami, neboť znalost zákonitostí, příčin je prvním předpokladem k úspěšnosti výchovného procesu a nápravných opatření a předpokladem vědeckého řízení pedagogických procesů na všech stupních naší školské soustavy na základě objektivně platných zákonitostí, což se po prvé v dějinách umožňuje až v socialismu. Naléhavý je také výzkum adaptace dětí a mládeže na různé podmínky prostředí a výzkum vývojových poruch u dětí a mládeže.

Zejména málo pozornosti se věnuje v pedagogické psychologii studiu procesu vývoje formování dovedností a schopností a vytváření nových cenných psychologických vlastností osobnosti v učení a v rozličných formách začlenění do výrobní práce, vzájemným vztahům mezi učení a prací, vývojem, růstem a vytváření vědeckého světového názoru u dětí a mládeže, ač právě na tuto problematiku by se měli především zaměřit pedagogičtí psychologové.

Rada nových závažných psychologických otázek vzniká při řešení úkolů, jak v různých věkových etapách organicky spojit teoretické učení s praktickou pracovní činností, aby se tímto spojením docílilo maximálně možného výchovného a vzdělávacího efektu a přispělo k harmonickému rozvíti a formulování žákovy osobnosti v těchto nových podmínkách.

Bude třeba více než dosud se věnovat v souvislosti s přestavbou socialistické školy výzkumu vlivu dospělých na mládež a mládežnický kolektiv v pracovním procesu, psychologickým problémům produktivity práce, volby povolání a výchově k povolání, problémům tělesné a estetické výchovy, zejména otázkám vnímání uměleckých děl, tvorbě vkusu a psychologickým problémům vzdělávání dospělých.

Velmi málo se dosud přihlíží k psychologickým zřetelům při psaní učebnic. Důsledek toho je, že některé učebnice mají příliš velké množství poznatků a nejsou vždy psány formou, která je přiměřená věku žáků. Neobyčejně rychlý rozvoj některých vědních oborů vyvolává potřebu nového typu učebnic, které by přiměřenou formou objasňovaly hlavně zákonitosti, omezily se na nejzákladnější fakta a nebyly přeplněny podrobnostmi.

Také při vytváření některých názorných pomůcek se neuplatňují v náležitě míře ani známé psychologické poznatky, zvláště poznatky týkající se vystižení typických poznávacích znaků předmětů a přípustné redukce barevných kvalit předmětů.

Uvedené všeobecně formulované problémy se štěpí v řadu speciálních problémů na jednotlivých věkových stupních, v různých typech škol a v různých výchovných institucích.

Zejména nedostatečně je vědecky řešena psychologická problematika výchovy dětí v jeslích a v mateřských školách, ač tu chyba ve výchově má značný vliv na další vývoj osobnosti dítěte. Velmi nepatrně se psychologové obírají psychologickými problémy odborných škol a různých učilišť, ač jimi prochází většina mládeže. Také speciální psychologické otázky výchovy posluchačů na vysokých školách se teprve začínají zkoumat.

Toto zaostávání teoretické práce v oblasti pedagogické a vývojové psychologie se odráží nepříznivě i v praxi.

Je nutno zdůraznit, že při přestavbě socialistické školy jde o řešení nové psychologické problematiky. Jde tu o zjišťování účinku jiných nových podmínek, než jsou nynější a minulé podmínky, a o cílevědomé vytváření nových optimálních podmínek pro výchovný a vyučovací proces. Nestačí provést jen vědeckou analýzu stávajícího a budoucího výchovného a vyučovacího procesu. Významným úkolem je i objevování zákonitostí tvorby nových kladných duševních vlastností socialistické a komunistické společnosti.

Proto nevystačíme při přestavbě školy jen s poznatky získanými za jiných podmínek a proto také návrhy na různá opatření ve výchově a výuce, opírající se jen o staré zkušenosti a o poznatky získané za jiných podmínek, nemohou z marxistického hlediska plně uspokojit, poněvadž nepřihlízejí ke všem konkrétním podmínkám. Z toho vyplývá, že je třeba urychleně vědecky řešit výše uvedenou problematiku a nahradit empirické pozorování vědeckým výzkumem.

Pro vyřešení tak složitých úkolů nestačí jen dosavadní formy vědecké práce psychologů. Je nutno přizvat ku spolupráci i jiné odborníky (pedagogy, fyziology, biology, ekonomy, filosofy, hygieniky, odborníky tělesné výchovy aj.) a vytvořit z tvůrčích vědeckých pracovníků badatelské kolektivy.

• Má-li psychologie účinně přispět výchovné praxi, musí co nejdříve vědecky analyzovat z psychologického hlediska celý výchovný a vyučovací proces, zahrnující nejen výchovu od nejranějšího věku až po výchovu na vysokých školách, ale i celou oblast výchovy mimoškolní (v Pionýru, v ČSM, včetně výchovy dospělých ve všech povoláních) a vytyčit úkoly stěžejního a základního psychologického výzkumu pro jednotlivá období vývoje dětí, mládeže i dospělých i pro jednotlivé druhy škol. Musí ihned připravit perspektivní plán vědecko-výzkumné práce v pedagogické a vývojové psychologii a zabezpečit jeho plnění organizačně, materiálně a personálně.

Dosavadní stav vědeckovýzkumné práce v oboru pedagogické a vývojové psychologie plně neuspokojuje. Ve volbě témat nepřevažují témata, mající základní význam pro teorii a praxi. Tento nedostatek je možno odstranit perspektivním plánováním a koordinováním

vědeckovýzkumné práce. Jisté nedostatky se vyskytují někdy i v neujasněné koncepci. Vznikají i takové práce, které se poměrně málo zaměřují na zjišťování souvislostí a objevování zákonitostí. Někteří autoři kladou větší důraz na hromadění dílčích, někdy i izolovaných faktů. Výsledkem toho jsou pak studie s přeplněním konkrétních faktů bez náležité vědecké interpretace a bez dostatečného vědeckého zevšeobecnění. Takové práce málo přispívají k poznání zákonitostí výchovného a vyučovacího procesu.

Je možno konstatovat, že marxistický světový názor se stává obecně přijatým teoreticko-filosofickým základem vědecké práce v pedagogické a vývojové psychologii, i když je nutno říci, že některé práce nevyužívají dostatečně tvůrčím způsobem marxismu-leninismu.

Současná česká a slovenská vědeckovýzkumná činnost vědomě navazuje na všechny kladné výsledky dřívější práce české a slovenské vědy a využívá zejména poznatků sovětské vědy, výsledků bádání v lidově demokratických státech a kladných výsledků z kapitalistických zemí. Málo však soustavně sbírá a zevšeobecnjuje cenné zkušenosti z učitelské praxe.

Tematika a zaměření práce jmenovaných slovenských pracovišť vychází hlavně ze současných potřeb přestavby školy a celého výchovně vzdělávacího systému. Postupně se vyhraňuje a specifikuje pracovní zaměření jednotlivých pracovišť. Avšak práce mezi jednotlivými pracovišti není ještě dostatečně koordinována.

Některé problémy se na Slovensku řeší na hlubší teoretické a metodologicky propracované základně. Avšak většina prací je v začátcích, a to zejména proto, že jde většinou o mladé pracovníky a nová pracoviště. V práci se ještě nedosáhlo takových výsledků, které by momentálně účinně poskytovaly pomoc v nejdůležitějších otázkách praxe.

Rozvití psychologicko-pedagogického výzkumu u nás předpokládá také rozvití výzkumu v příslušných odvětvích psychologie.

Z hlediska marxismu-leninismu je zřejmé, že při tomto psychologickém výzkumu je nutno přihlídnout ke komplexním podmínkám celého výchovného a vzdělávacího procesu. K řešení všech těchto problémů nedostačí jen laboratorní modelový experiment, prováděný za velmi zjednodušených podmínek, poněvadž jeho výsledky získané za značně odchylných podmínek od podmínek v praxi nelze aplikovat pak na konkrétní výchovný a vyučovací proces v praxi. Také přirozený experiment nevyhovuje ve všech případech současným požadavkům psychologického bádání, poněvadž nedovoluje proniknout hlouběji k příčinám zkoumaných jevů. Proto musíme kriticky hodnotit dosavadní metody výzkumu v pedagogické a vývojové psychologii a vypracovat některé nové speciální metody bádání v oboru pedagogické a vývojové psychologie, které by byly v souladu s požadavky dialektické metody. Zejména je žádoucí používání kombinace různých metod a využití vývojové metody ve větší míře, než se u nás dosud děje.

• Naléhavým úkolem je vypracování spolehlivých diagnostických metod k zjišťování stavu duševního vývoje a průběhu formování žákovy osobnosti v různých podmínkách. Problém objektivního hodnocení školních žákových výkonů a stupňů formování žákovy osobnosti je stále nevyřešený. Vypracování objektivních kritérií pro objektivní hodnocení žákových výkonů má velký význam nejen pro učitele, ale i pro posuzování formování žákovy osobnosti. Učitelé by pak mohli správně posoudit a zhodnotit své vyučovací a výchovné výsledky, kdyby měli k tomu ověřené objektivní metody.

• Důležitým úkolem pedagogické psychologie je vypracování účinných nápravných metod, pomocí nichž by bylo možno psychické vývojové a jiné deviace včas korigovat v nejvyšší možné míře.

S celou řadou metodologických psychologických problémů je spojena na vědeckém základě řádně prováděná volba povolání mládeže, jež se má opírat o znalost osobnosti žákovy, o jeho zájmy a schopnosti a přihlížet k hospodářským i kulturním potřebám našich národů. Jejich provádění by se mělo opírat také o dlouhodobé pozorování žáka

ve škole a o psychogram psychologického vývoje žáka, vedený psychologickým poradcem školy, o psychologická zjištění žakových schopností psychologickým poradcem školy, o zhodnocení tělesného stavu lékařem a o spolupráci hospodářských činitelů s rodiči. Všechny tyto otázky by se měly řešit vědeckými metodami a v týmech. Školní známky samy o sobě nejsou dostatečně spolehlivé pro posouzení schopností se zřetelem k volbě povolání. K volbě povolání je nutno mládež několik let vychovávat podle promyšleného plánu.

Jako v jiných vědách, tak i v psychologii úspěch závisí na kvalitě metod. Ověřené metody potřebují psychologové v praxi. V současné době se ukazuje naléhavá potřeba vybudovat středisko pro tvorbu a ověřování výzkumných a diagnostických pomůcek pro pedagogickou a vývojovou psychologii.

Důležitým předpokladem úspěšné vědecké práce v pedagogické a vývojové psychologii je náležité technické vybavení psychologických laboratoří a pracovišť. Některá pracoviště nemají možnost si opatřit v kratší době potřebná zařízení, což velmi zpomaluje řešení úkolů, nebo přímo znemožňuje jejich zařazení do výzkumných plánů.

Od 1. října 1959 bylo zřízeno v Pedagogickém ústavu J. Á. Komenského ČSAV oddělení pedagogické psychologie, které bylo vybaveno nezbytným personálním jádrem. Jsem přesvědčen, že přispěje k rozvoji pedagogické psychologie u nás.

Na Slovensku jsou psychologická pracoviště při Komenského universitě jakož i Psychologická výchovná klinika přiměřeně vybaveny materiálně i kádrově. Pracoviště při Štátném ústavě pedagogickém nemá ještě potřebné materiální vybavení a je třeba je i kádrově dobudovat.

V reálných možnostech by se měla na Slovensku i v českých krajích rozvíjet pracoviště v oblasti psychologicko-pedagogického výzkumu, poněvadž nynější pracoviště i jejich rozsah nestačí na brzke zvládnutí všech naléhavých úkolů. Výzkum se zřetelem na rozsáhlost pedagogické praxe, zejména na odborných školách, je poměrně malý. Celostátně by se měl přiměřeně zvýšit také počet dosavadních tvůrčích vědeckých pracovníků v oboru psychologie.

Pracoviště v oblasti pedagogické psychologie kromě vědeckovýzkumné práce pomáhají v poradenství u dětí a mládeže, poskytují konsultace různým výchovným institucím a popularizují přednáškami a články výsledky své práce.

Vedle dosavadních vysokoškolských, akademických a resortních vědeckovýzkumných pracovišť je nutno budovat i vědeckopraktické psychologické laboratoře v některých velkých podnicích, v nichž bude pracovat školní mládež nebo vysokoškolští posluchači. Tato nová pracoviště by umožňovala během pracovní doby mládeže a posluchačů vědecky zjišťovat účinné práce na rozvoj tělesných i duševních vlastností mládeže po celou dobu pracovního procesu a přenášet objevené poznatky do praxe. Podobně bude třeba alespoň na několika školách všech typů zřídit obdobné laboratoře, které by sledovaly účinné práce na průběh školní výchovy a výuky a seznamovaly ostatní školy s výsledky výzkumu. Bylo by žádoucí, aby tyto laboratoře začaly pracovat co nejdříve, aby bylo od počátku možno sledovat účinek různých faktorů a včas celý proces usměrňovat a modifikovat. Jsou to zcela nové úkoly, pro něž nemáme kromě sovětských zkušeností dostatek vzorů.

Mají-li být naše vědeckovýzkumná psychologická pracoviště na výši, musí mít pracovníci možnost stále se informovat o stavu a výsledcích vědeckého bádání nejen u nás, v SSSR a lidových demokraciích, ale i v celosvětovém měřítku. Zájmy vědy vyžadují, abychom využívali kladných výsledků zahraniční vědy a kritizovali reakční psychologické současné teorie. Je proto naléhavým úkolem vybudovat co nejrychleji alespoň jedno celostátní dokumentační středisko, pokud všechna pracoviště nebudou si moci opatřovat speciální potřebné informace v celosvětovém měřítku.

Vědeckovýzkumnou práci je třeba po vypracování programu práce v celostátním

měřítka dělit, koordinovat, postupně zaměřit na nejdůležitější a nejaktuálnější úkoly tak, aby se síly netřísťily a zabezpečilo se řešení hlavních otázek. Je nutné také organizovat častější semináře, celostátní diskuse k různým aktuálním teoretickým otázkám, pomáhat při zvyšování metodologické úrovně výzkumu a organizovat výměnu zkušeností mezi pracovníky. Podmínkou úspěšného rozvoje pedagogické a vývojové psychologie je úzké spojení teorie a praxe. Bez tohoto spojení se nemůže vědecká práce úspěšně rozvíjet. Proto pedagogický psycholog musí se aktivně zúčastňovat pedagogického procesu, aby jej dovedl i prakticky řídit.

Je třeba hledat účinné formy, jak co nejdříve na všech školách a ve všech výchovných institucích aplikovat nové výsledky psychologického bádání. S dosavadními formami nemůžeme být plně spokojeni. Tu by mohl mnoho vykonat odborně vzdělaný psychologický poradce na škole, který by měl i učitelskou aprobaci a současně učil některému předmětu.

Nová škola potřebuje také novou přípravu učitele s hlubší psychologickou přípravou. Vedle poznatků z obecné psychologie musí učitel v daleko větší míře než dosud ovládat pedagogickou a vývojovou psychologii, aby mohl uvědoměle řídit duševní vývoj dítěte a vědecky odůvodnit všechny pedagogické zákroky. Musí nejen naučit žáky různým poznatkům, vést je k tomu, aby si osvojili potřebné vědomosti, dovednosti a návyky, ale i vypěstovat v nich nové vlastnosti komunistického člověka. Proto nové škole nevyhovuje již takový učitel, který ovládá jen svůj předmět a metody jeho učení, ale učitel, který ve vědomě usměrněném procesu výchovy a vyučování rozvíjí cílevědomě činnost dítěte a mládeže.

Velký význam pro praxi má publikování výsledků psychologického bádání. Chybí nám velká syntetická díla, která by shrnovala výsledky psychologického bádání ve světovém měřítku a důsledně vycházela z marxistické teorie. Rovněž máme nedostatek monografických studií o základních otázkách pedagogické psychologie a rozsáhlejších studií věnovaných teoretickým problémům psychologie.

V psychologických časopisech chybí syntetické referáty, větší počet kritických recenzí o domácí a cizí literatuře, polemické stati a kritické studie o psychologii buržoazních vědců.

Vzniklo u nás dosud jen málo prací, které by tvůrčím způsobem rozvíjely nauku I. P. Pavlova. Některé psychologické práce se neopírají o důkladný vědecký výzkum, ale jen o průzkum.

I v psychologii je třeba překonávat pozitivistické a objektivistické tendence a sklon k popisnosti a faktografičnosti na jedné straně a sklon k vytváření teoretických zobecnění na základě nedostatečného počtu faktů na druhé straně a neodtrhávat jednotlivosti od celkových souvislostí.

Třeba zabezpečit lepší informování o našich výsledcích psychologického bádání v zahraničí a zabezpečit ve větší míře než dosud výměnu publikací a pracovníků i účast na sjezdech.

Podal jsem v obrysové zkratce nástin nejvýznamnějších úkolů psychologie při přestavbě socialistické školy pro vymezený čas bez hlubšího zdůvodňování. Z tohoto nástinu vyplývá, že je nutno co nejdříve:

1. rozšířit základní výzkum v oblasti pedagogické psychologie, vypracovat perspektivní plán stěžejních a základních výzkumných úkolů v oboru pedagogické a vývojové psychologie a soustředit na jeho řešení tvůrčí vědecké pracovníky;

2. řešit urychleně psychologickou problematiku jednotlivých typů škol, učilišť (včetně vojenských) a výchovných institucí, vyplývající z přestavby školy a psychologickou problematiku studujících při zaměstnání;

3. vypracovat spolehlivé a náležitě ověřené diagnostické psychologické metody k zjišťo-

vání duševního vývoje a k formování osobnosti dětí a mládeže, ověřené metody k objektivnímu hodnocení výsledků výchovných a vyučovacích, rozpracovat nápravné metody pro výchovu dětí nesnadně vychovatelných a delikventních;

4. poskytnout všemu učitelstvu hlubší odborné vzdělání psychologické a neučitelským silám, které se zúčastňují výchovného procesu, nezbytné psychologické minimum;

5. ustanovit na školách psychologické poradce, kteří by vedle výuky vykonávali na škole i funkci psychologického poradce a plnili také úkol psychologického poradce při volbě povolání mládeže za spolupráce lékaře, hospodářských činitelů a rodičů;

6. připravit urychleně k publikování základní syntetická díla z oboru pedagogické a vývojové psychologie;

7. umožnit psychologickým pracovníkům psychologický výzkum na školách, v různých výchovných institucích a podnicích, v nichž mládež pracuje;

8. dobudovat vědeckovýzkumná psychologická pracoviště a vybudovat vědecko-praktická pracoviště v některých podnicích, v nichž pracuje mládež, a na některých školách.

V krátkém referátu jsem mohl poukázat jen na nejdůležitější úkoly psychologie při přestavbě naší socialistické školy.

Poněvadž KSČ, vláda a ministerstvo školství a kultury vytvořily u nás dříve nebývalé možnosti pro rozvoj psychologie (vznikly katedry psychologie, nové psychologické laboratoře, ústavy a pracoviště), mohou psychologové splnit uvedené úkoly a přispět svou tvůrčí vědeckou prací k přestavbě našeho školství při budování socialismu a komunismu u nás.